

**KİTAP
TANITIMI**

afet riski olan alanlarda imar planlama ve kentsel tasarım standartları

M. Nazım ÖZER

Y. Şehir Plancısı

Stratejik Fiziki Planlama Daire Başkanlığı

Her tür ve ölçekteki planlara yansıtılmak üzere, afet riskli alanlarda yerel özellikler ve arazi kullanım kararlarına göre değişen planlama ve kentsel tasarım standartlarının, ulusal ölçekte kabul görebilir, uygulanabilir ve yaygınlaştırılabilir bir şekilde belirlenmesini sağlamak amacıyla Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü'nce Aralık 2006'da "**Afet Riski Olan Alanlarda İmar Planlama ve Kentsel Tasarım Standartları Projesi**" hazırlanmıştır.

Proje, Dünya Bankası'nca 4517- TU No'lu İkraz Anlaşması çerçevesinde tanımlanan Marmara Depremi Acil Yeniden Yapılandırma Projesi kapsamında hazırlanmıştır.

Prota Mühendislik Ltd. Şti. proje ekibince¹ hazırlanan proje, Nisan 2007'de el kitabı haline getirilmiştir.

Proje, kitabın amaç ve kapsam bölümünde de belirtildiği gibi afet tehlikeleri açısından çok hassas bir coğrafyada bulunan Türkiye'de kentsel ve kırsal yerleşim alanları tarih boyunca çeşitli tür ve büyüklüklerde afete uğramıştır.

Afet İşleri Genel Müdürlüğü'nce 20. yüzyılın başından bu yana, Türkiye'de meydana gelen doğal afetler sonucunda 87.000 kişinin hayatını kaybettiği, 210.000 kişinin yaralandığı ve 651.000 konutun yıkıldığı veya ağır hasar gördüğü belirtilmektedir.

17 Ağustos 1999 Marmara Depremi, hem insani ve sosyal boyutlarda, hem de fiziki ve ekonomik anlamda çok ağır kayıplara ve tahribata yol açan sonuçlarıyla, ülkemizdeki "imar planlama sisteminin", afet sonrasındaki çalışmalara odaklanan "afet yönetimi" anlayışının ve afet olgusunu sadece yapı ölçeğinde ve deprem odaklı olarak ele alan "mühendislik yaklaşımlarının" yetersiz olduğunu ve planlama sisteminin, afet duyarlı yaklaşımlarla yeniden biçimlenmesi gerektiğini ortaya koymuştur.

¹ PROJE EKİBİ

PROJE KOORDİNATÖRÜ; DANYAL KUBİN İnşaat Y. Mühendisi, M. REMZİ SÖNMEZ Şehir Plancısı, GÜLTEN KUBİN Y. Şehir Plancısı, CAN KUBİN Kentsel Tasarım Uzmanı

DANIŞMANLAR; Deprem Mühendisliği Prof. Dr. HALUK SUCUOĞLU, Kıyı ve Tsunami Doç. Dr. AHMET C. YALÇINER

KATKIDA BULUNANLAR; Doç.Dr. B. SADIK BAKIR, BUĞRA GÖKÇE, ZEYNEP ERAYDIN, OKTAY ERGÜNAY, HÜLYA EKSERT

1999 Depremini takiben, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, olası afetler sonucunda meydana gelebilecek zararların azaltılmasına yönelik hazırlık çalışmalarının hızlandırılması ve meydana gelen deprem sonucunda ortaya çıkan hasarların giderilmesi ve bölgenin yeniden yapılandırılmasına yönelik olarak, Dünya Bankası ile yaptığı ikraz anlaşması sonucunda “Marmara Depremi Acil Yeniden Yapılandırma (MEER) Projesi”ni başlatmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, sözkonusu Projeyi, Başbakanlık Proje Uygulama Birimi (PUB) ve uygulayıcı kurumlar aracılığı ile, İkraz Anlaşması çerçevesinde uygulamaktadır.

1999 Marmara Depremi sonrasında Bayındırlık ve İskan Bakanlığı, MEER Projesi kapsamında, planlama sisteminin afet riskleri de göz önünde bulundurularak revize edilmesi ve imar planlama ve uygulama süreçlerini düzenleyici politika ve araçların geliştirilmesi konusunda çeşitli çalışmalar başlatmıştır. Bu çerçevede, Bakanlık, ülkemizde afet zararlarının azaltılması amacına yönelik olarak, afet riski olan yerleşim alanlarında yerel özelliklere odaklanılmak suretiyle, imar planlama ve kentsel tasarım standartlarının belirlenmesi gereğinden hareketle, MEER Projesi “Arazi Kullanım Yöntemi ve Yapı Mevzuatının Uygulanmasının Sağlanması” A-3.1. Alt Bileşeni dahilinde;

- Afet riski olan alanlarda imar planlama ve kentsel tasarım standartlarının, kırsal ve kentsel alan farkı ve yerel özellikler dikkate alınarak belirlenmesi,

- “Afet Duyarlı Alanlarda Planlama ve İmar Standartları El Kitabı”nın hazırlanması,

- Standartların uygulanmasına esas bir mevzuat önerisi hazırlanması

konularını içeren bir Proje tanımlamıştır.

Bu proje tanımı doğrultusunda, afet zararlarının azaltılması odaklı bir saptama/önerme çalışması yeni bir yönetim anlayışını, yasal ve yönetsel reformu ve planlama yaklaşımını savunan bir yaklaşımla ele alınmıştır. Bu kapsamda; uluslararası alandaki değişime paralel olarak uyum, şeffaflık ve katılımı esas alan, uzlaştıran ve yol gösteren, bütüncül yönetimi bütünü oluşturan parçalar ve farklılıkları koruyarak gözetken, temel sorunlara etkili politika üreten, standart, ilke ve esasları koyan ve uygulamaları bu çerçevede izleme ve gözetme esnekliği gösteren, kurallı yaşam görgüsünü topluma kazandırmayı yeniden yapılanma olarak ele alan bir yönetim anlayışını benimseyen bir kurgu içerisinde ele alınmaktadır.

“Afet Duyarlı Alanlarda Planlama ve İmar Standartlarının Belirlenmesi” Projesi kapsamında hazırlanan El Kitabı, aşağıdaki bölümlerden oluşmaktadır.

1. Amaç ve Kapsam

2. “Türkiye’de Yaşanan Afet Türleri ve Afet Türlerine Göre Alınacak Önlemler” başlıklı ikinci bölümde, Türkiye’de yaşanan afet türleri tanımlanarak afet risklerinin azaltılmasına yönelik ilkeler ve standartlar üzerinde öneriler geliştirilmektedir.

3. “Mevcut Mevzuata Göre Planlama ve Kentsel Tasarım” bölümünün ilk kısmında mevcut mevzuat kapsamında plan türleri ve planlama yetkileri irdelenmektedir. Bu irdelenmede planlama kavramı, mekansal ve fiziki planlama kapsamında ele alınmaktadır. İkinci kısımda ise; kentsel tasarım olgusunun, bazı kanun ve yönetmeliklerde kavram olarak yer almasına veya tarifli yapılmasına rağmen içeriği, kapsamı ve süreci ile ilişkili bir yaklaşım oluşturulamadığı belirtilerek planlama sürecinde kentsel tasarım, projelendirme sürecinde kentsel tasarım ve uygulamaya

esas proje olarak kentsel tasarım başlıkları altında kentsel tasarımın tanımı ve kapsamı belirlenmektedir.

4. “Planlama Sürecinde Afet Zararlarını Azaltıcı Yaklaşım ve Yöntemler” başlıklı bölümde; mekanın oluşumu ve gelişiminde önemli bir müdahale aracı olan planlamanın, toplumun sosyal ve ekonomik yapısına, toplumsal ve siyasi değişimlere bağlı olarak değişim gösterdiği ve yeni planlama kavramları ve yaklaşımlarının ortaya çıktığı vurgulanarak bu kapsamda ülkemizdeki ve dünyadaki planlama yaklaşımları; Geleneksel Planlama, Kapsamlı Planlama, Yapısal Planlama ve Stratejik Planlama olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye’de planlama, imar ve yapılaşma sisteminin yetersizliklerinin ve kentsel gelişmeyi kamu yararına ve etkin biçimde yönlendiremeyişinin olumsuz sonuçlarından birisi de planlama-uygulama-yapılaşma sürecinde, afet tehlike ve risklerini dikkate alan yöntem ve araçların geliştirilmemesi ve özellikle kentsel yerleşim alanlarında afete karşı dayanıksız yerleşim çevreleri ve yapı stoğunun oluşmuş olmasıdır. Bu bölümde, Ülkemizdeki planlama sisteminin temelini afete duyarsızlığı ve yerleşmelerin de afete dayanıksızlığından bahsedilmekte ve bunun çözümü olarak da planlamanın, afet zararlarının azaltılmasında bir araç olarak kullanılması öneilmektedir. Sonuç olarak bu aracın nasıl kullanılabileceği kentsel risk yönetimi, eşik sentezi, alternatif geliştirme ve değerlendirme, gelişme senaryosu, kentsel dönüşüm stratejileri, planlama kararları ve plan uygulama araçları üzerinde sorgulanmaktadır.

5. “Planlama ve Kentsel Tasarımda Zarar Azaltıcı İlke, Strateji ve Standartlar” bölümünde ise imar planlarında zarar azaltıcı ilke ve stratejiler (Afet Tehlike ve Risklerine Göre Bölgeleme, Makroform ve Kullanımlar Arasında Uyum), Arazi Kullanım Bölgelerine Göre Stratejiler (Konut Yerleşim Alanları, Merkezi İş Alanları ve Alt Merkezler, Açık-Yeşil Alan Sistemi, Tarihi Kent Bölgeleri, Afet Tehlike ve Riski Yüksek Kullanımlar, Afet Sonrası Acil Hizmet Tesisleri, Afet Destek Merkezi ve Geçici Barınma Alanları), Ulaşım Stratejileri olarak öneriler geliştirilmektedir.

Bu bölümde kentsel ve kırsal alanlarda üretilecek Nazım İmar Planı Ölçeğinde Açık-Yeşil Alan Sistemine, Ulaşım Sistemine, Altyapı Sistemine, Afet Destek Merkezleri ve Geçici Barınma Alanlarına ilişkin standartlar geliştirilirken, Uygulama İmar Planı Ölçeğinde ise Afet Zararlarını Önleyici ve Azaltıcı Kentsel Dönüşüm İlke ve Stratejileri yanında İmar Adası, Yapı Düzeni, Çekme Mesafesi, Yapıların Kotlandırılması, Ulaşım, Altyapı, Açık Alan Düzenlemeleri, Kent Mobilyaları ve Aydınlatma Elemanları, Yol Ağaştırılması ve Prensiplere Yol Kesitleri özelinde standartlar oluşturulmaktadır.

“Afet Duyarlı Alanlarda Planlama ve İmar Standartlarının Belirlenmesi” Projesi kapsamında hazırlanan El Kitabının ekler bölümünde ise; Tanımlar ve Kavramlar, Yerbilimsel Etüt Rapor Formatları ve Yürürlükteki Mevzuatta Afet Zararlarını Azaltıcı Norm ve Standartlar yer almaktadır.

Afet Riski olan Alanlarda İmar Planlama ve Kentsel Tasarım Standartları El Kitabının, planlama ve uygulama konularında yetkili merkezi ve yerel kuruluşlar için olduğu kadar, konuyla ilgili tüm meslek çevreleri için de **faydalı bir kılavuz** olacağı düşünülmektedir.

El Kitabı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü Döner Sermaye İşletmesince satışa sunulmuştur.